

Semt

“Hikâyenin sonu geldi artık,” dedi. İlk karşı karşıya oturduğumuzda... Oysa biz yeni başlıyorduk. Yokuşun sonunda, bir kumaş parçası gibi kurumaya bırakılan, ıslak bir atölyede, bir birikintinin üzerinde duruyorduk. Gülsün Karamustafa'nın Balat'ındaydık

Yazı: Elâ Atakan Fotoğraf: Sırma Aksüyek

Gülsün Karamustafa'da ilk fark ettiğim özellik zamanla olan ilişkisiydi. Konuşmaya başladığında, onun hakim olduğu bir zaman düzleminde dolaştığımızı hissettim. Bizans'tan 1900'lerin başına, çocukluğundan hayatının son birkaç yılına, birlikte geçirdiğimiz bu sabahın az sonra gelecek dakikalara, bu zaman düzleminin içinde yürüyorduk. Gülsün Karamustafa'nın atölyesi, penceresinden yokuş gören bir gemi gibiydi. Konuşukça sanki altımız dalgalanıyordu. Balat'ın toprağı gibi oradan tüm geçen farklı ıyruktu, kültürde insanlar da suyla beraber akımlardı. Bu sohbetle biz de zamanlar arası bir yolculuğa çıktık.

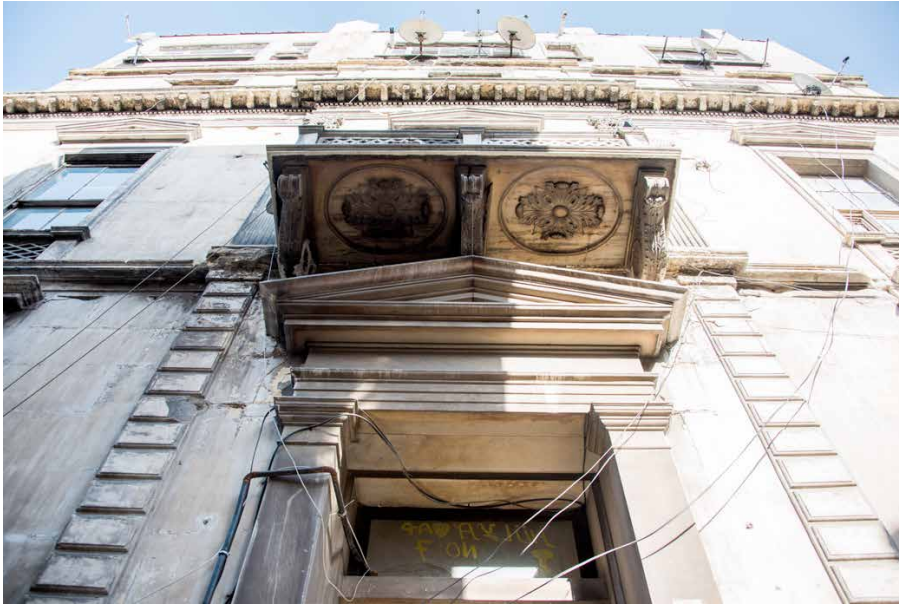
Karamustafa, on yıldır Balat'taydı. Onu bu semte bağlayanları az sonra duyacağım ama önce mahallenin hikâyesi, derin geçmişi vardı.

Sohbetimizin en başında, bana bir kitaptan bahsetti. Haris Spataris'in, 1900'lerin başından 1920'lere kadar Balat'ın sakinlerini, evlerini, kiliselerini, kültürünü ve kendi büyüdüğü mahalleyi anlattığı *Biz İstanbullular Böyleyiz!* adlı kitabı. O andan sonra, sohbetimiz hep çift zamanlı bir akışta devam etti. Haris Spataris'in çocukluğunun geçtiği Balat ile Gülsün Karamustafa'nın Balat'ı, atölyeleri, duyguları iç içe örüldü.

“On sene olmuş Balat'a geli. Buraya ilk geldiğimde kendimi Bizans ile sarmış hissettim. Bu evlerin içinde yaşamış herkesin hikâyesini okudum. Atölyenin olduğu yerden, doğuya doğru gittiğimizde bir Yahudi mahallesi varmış, atölyenin bulunduğu yer ise Rum mahallesiymiş.”

Karamustafa, Balat'ın geçmiş dokusunu anlatmaya bu cümlelerle başladı. “Fatih Sultan Mehmet İstanbul'daki pek çok kiliseyi camiye dönüştürmüş ama Balat'ı olduğu gibi bırakmış,” diye devam etti. Haris Spataris ise kitabında çocukluğunun mahallesinden bahsederken şöyle diyor: “Fener, 1920'lerde Rumlar, yabancı Ortodokslar veya herhangi bir turist için Ayasofya kadar önemli bir merkezdi. Hristiyanlar için Roma'nın dengiydi, hâlâ da öyle... Fatih Sultan Mehmet, Fener'i Rumlara bıraktı ama Fener'in görkemi patrikhanenin 1602'de buraya taşınmasıyla başladı. Fatih Sultan Mehmet'in patrikhaneye tanıdığı imtiyazlardan söz edilir. Aslında bu doğrudur; patrikhane varlığını ve faaliyetini ona borçludur.”

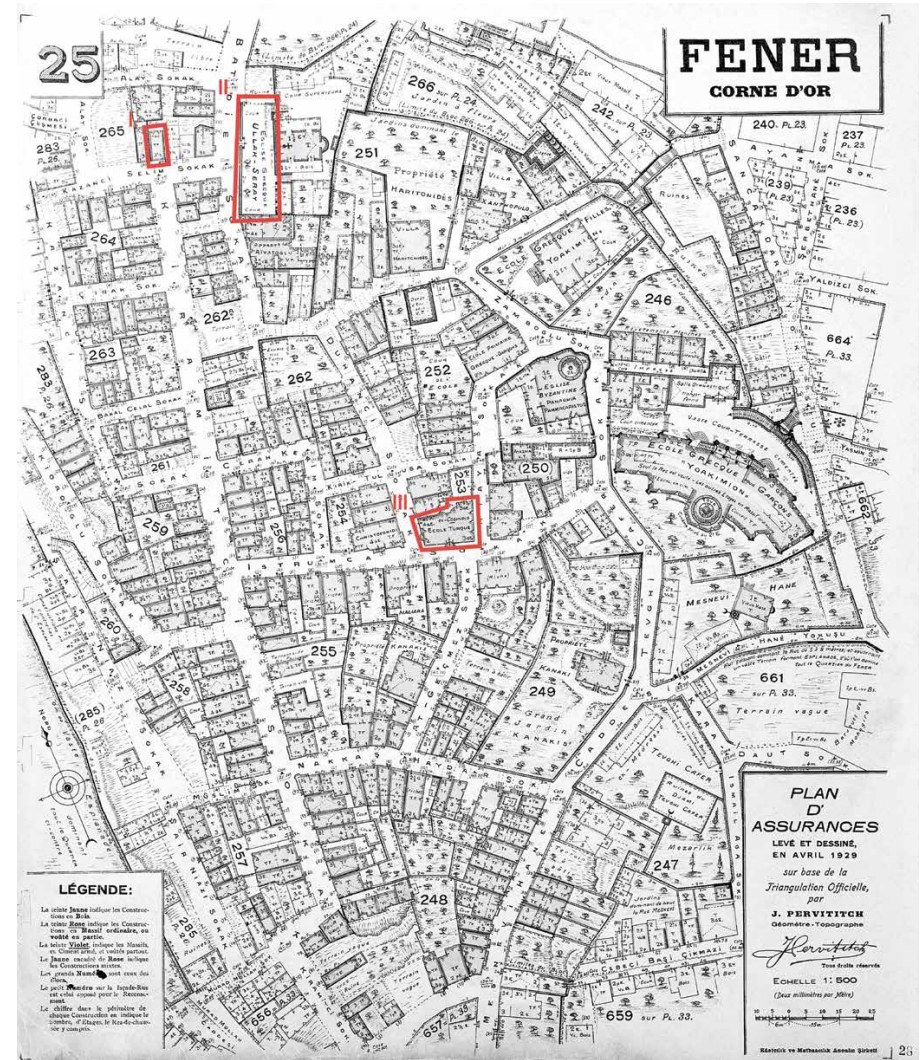
Karamustafa'nın Balat'ta ilk tuttuğu atölye, bugün oturduğu masasının tam karşısındaki pencereden görünen yokuşun üstünde, bir apartmanın en üst katında: Hülya Apartmanı. "Bütün Haliç ayaklarının altındaydı. İstediğim her şey vardı. O zamanlar Balat bırakın gezinmeyi, giremeyecek kadar başka bir dokuya sahipti. Hülya Apartmanı'na girmek cesaret isterdi. Sonradan oradaki doku beni reddetti. Fener'e olan güzel duygularım yükseliyordu ama daha sonra itiş kakışa dönmüştü. Atölyenin içerisinde fiziki bir pislik vardı. Orası hiçbir zaman temiz tutamadığım bir alan oldu."

Spataris'in kitabında Gülsün Karamustafa'nın eski atölyesinin yer aldığı Hülya Apartmanı'nı araştırdığımda bu binanın zamanında mahallenin en zenginleri olan Kosmidis ailesi tarafından yaptırılmış olduğunu öğrendim. Kosmidis ailesinin 1950'lerde "perili ev" olarak anılan, giriş katı süslemeleri ve zenginliğiyle bütün Fener'de tek olan bu bahçeli konağın yüksek bir duvarla çevrilmiş olduğunu da okudum. O dönemde ancak Pera'da görülebilecek kadar güzel ve lüks olan bu konağın neden burada olduğu ise hep bir muamma olarak kalmış. Karamustafa'nın bu konağa dair anlattığı doku uyusmazlığını geçmişte yaşananlara benzettim.

"Sonra yolumun üzerinde şu an atölye olarak kullandığım bu mekânı buldum. Yıkık, döküktü. İçinde insanlar yaşıyordu. İki yıl yaşadılar ve mutluluk içerisinde gittiler. Bana bu atölye de çok huzur verdi diyemem. Yağmur yağınca içeriye su giriyor."

Karamustafa, üç yokuşun kesiştiği bu yerde olan atölye için "1910'larda da bu yolun tüm suları bu noktada toplanıyormuş. Bu semte dair efsaneler var. Ben bu semte bu sebepten aşık oldum..." dediği zaman ben bu atölyenin sadece suyu değil sanki mahallenin tüm hikâyelerini de bu köşeye topladığını düşündüm.

Gülsün Karamustafa'nın yeni atölyesinin yerini araştırdığımda tam da Haris Spataris'in çocukluğunun geçtiği Muhlio mahallesine denk geldiğini ve mahallenin ana yolu dediği Kiremit Caddesi'nin sonunda, Kazancı Selim Sokak'ta bulunduğunu keşfettim. Adını Muhliotissa Meryemi Kilisesi'nden alan Muhlio, Rumca "küf" demek. Ne tesadüf ki, tüm konuşmamız boyunca oluşturduğumuz diyalog sözlüğünde yer verdiğimiz "biriken, içeri dolan, duvarlardan akan, su, yağmur, nem ve rutubet" gibi kelimelere "küf" anlamına gelen mahallenin eski adı da eklendi.

I. GÜLSÜN KARAMUSTAFANIN YENİ ATÖLYESİ
II. EFLAK KONAĞI KİLİSESİ
III. GÜLSÜN KARAMUSTAFANIN ESKİ ATÖLYESİ

YILANA KARŞI, 1986

Gülsün Karamustafa'nın babasının Ankara'ya Ankara Radyosu'nu kurmak için gittiğini ve radyoda spiker ve muhabir olarak çalışırken, annesinin de radyonun arşiv kısmında çalıştığını anlattı. Tüm çocukluğunun radyonun koridorlarında geçtiğini, ilk işinin on sekiz yaşında radyoda plak arşivinde çalışmak olduğunu öğrendim. "Hiçbir zaman koleksiyoner olmadık. Arşivciyiz. İyi bir basın arşivimiz var. Sokaktan bulduklarımızı toplayıp, bir araya getiririz." Ben bu ilk işin, hayatında bir alışkanlığa ve sanat pratiğine dönüştüğünü düşündüm. Arşivinde kapakları zamanın ressamları tarafından yapılmış Cumhuriyet dönemi kitapları, aile dergileri var. Kütüphanesinin en üst rafında da yan yana dizilmiş babasının yazılarının olduğu radyo dergilerinin kapaklarından oluşan eseri *Kronografya* duruyor.

Atölyede gezerken Karamustafa'ya *Vadedilmiş Resimler* (1994-2004) adını verdiği ikonaları sordum. Bana bu serileri İstanbul ile anlattı: "Benim için İstanbul, baştan aşağı bir ikon. İstanbul'da aşıptan bir aile evimiz hep vardı. Biz Ankara'da yaşıyorduk. Ankara, o dönemde modern Almanların düzene soktuğu bir yerd. Babam Şehzadebaşı'nda doğmuş bir İstanbullu olduğundan ailesini her zaman İstanbul'a getirdi. Bize İstanbullu olma hissiyatını kaybettirmemeye çalıştı. Bana bu şehri o öğretti, her yeri babamla gezdim. Bende ki ikonik duygu, bu şehri katmanlarıyla okuma yetisi onun sayesinde oluştu. Babamın İstanbul'un geçmişini ve duygusunu çok derinden hissettiğini biliyorum. Benim İstanbul'um onun bu aktarımı sonucu oluştu. İçinde büyümediğim, çocukluğumun geçmediği bir şehrin böyle anlatılması onu içimde daha etkin kıldı."

ADAB-I MUAŞERET, 2011
VADEDİLMİŞ BİR SERGİ, SALT BEYOĞLU, 2013
FOTOĞRAF / PHOTOGRAPH: CEM BERK EKİNLİ

Gülsün Karamustafa, sohbetimiz sırasında eline tesadüfen *Talebeye Adab-ı Muâşeret* kitabını aldığında benim zihnimde, 2011'de, Ahmet Cevdet'in 1927'de Arapça yayınlanan kitabından baskılarının sayfalarını, tabakları, çanakları, kadehleri itina ile düzenleyerek yaptığı *Adab-ı Muâşeret* isimli yerleştirme canlandı.

Atölyede dolaşırken gördüğüm mankenleri sorduğumda ise; "1987 senesinde sokakta bulduğum manken hemencecik *Çifte Hakikat* adlı işe dönüştü. İlğimi çeken her şeyi sokaktan toplardım. Bu iki mankeni de sokakta görmüştüm. Üstlerinde lekeler var. Herhalde yağmurda kalmış, ıslanmış, ilgimi çeken, üstünde birinin *10 ans* (10 yaşında) diğeri ise Lolita yazıyor olması. Lolita boyu herhalde..." diyerek bu mankenlerin hikâyesini anlattı. Benim aklımda daha çok mankenlerdeki lekelerle takıldım. Bu mankenler de atölyeye gelmeden önce, bir başka yağmurla ıslanmış ve zamanla kurumuşlardı.

Atölyenin eşyalarından, çocukluğunda evlerdeki eşyalara geçtiğimizde: "Radyo babam demektir. Eski küçük bir radyomuz vardı. Ses tonu ile yanıp sönerdi. Radyonun düğmesi yeşildi. Babamın gözleri de yeşil!" İçimden sustum bu cümlelerin üzerine. İnsanın babası çınar ağacı gibi; gidişinden yıllar geçse bile büyümeye devam ediyor, bambaşka hallerde, anılarla dallanıyor ve hep yeni yeşermiş kalıyor diye düşündüm.

"Peki ya porselenler?" diye sordum: "Ancak Avrupa'ya gitmiş gelmiş kişilerin vitrinlerine koymak üzere olurdu ya da aileden kalmış eşyalar olurdu. Vitrinin içerisinde duran balerin kızlar, etekleri kabarmış Madame de Pompadour porselenleri... Muhteşem bir hayal dünyası açıyordu. Ankara ile ilgili *Çocuk ve Anıt* sergisinde, sert görüntülerin içerisinde o küçük kızın hayallerini koydum. Küçük bir tapınak gibiydi. Porselenler, çocuğun korunma ihtiyacıyla kurduğu dünyayı yansıtıyordu."

Atölyeden dışarı küçük bir yürüyüşe çıktık. Eflak Sarayı diye anlatıldığı harabenin önünden geçtik. Daha detaylı incelediğimde; isminin Eflak Konağı Kilisesi veya Ayia Blaherna Kilisesi olduğunu ve Eflak voyvodaları tarafından yaptırıldığını okudum. Eflak ve Boğdanlı prenslerin yaşadığı bu kilisenin 1586-1596 yılları arasında patrikhaneye ev sahipliği yaptığını ve 1640'da çıkan büyük yangında yanında Kudüs Patrikhanesi'ne ait olan misafirhane dahil olarak bu görkemli binanın harap olduğunu öğrendim. Ama yine de üzerinden yüzyıllar geçmesine rağmen o geçmiş zenginliğini kalan tek duvarında muhafaza ettiğini hayretle fark ettim.

Gülsün Karamustafa bize mahallenin en eski fırınından yeni çıkmış galetalar ikram etti. En başında dediği "hikâyenin sonu geldi artık" cümlesini tamamladı: "Balat'taki değişimden de rahatsız olmaya başladım. Yaşadığımız günlerle alakalı. Tamamıyla nereye gittiğini bilemediğimiz bir yere gidiyor. Eskiye de özlemiyorum. Ama nereye gittiğini bilememek ürkütüyor. Huzursuzluğu hissediyorum."

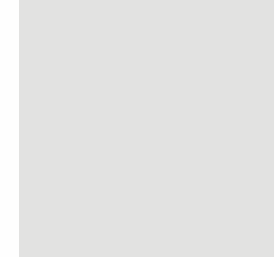
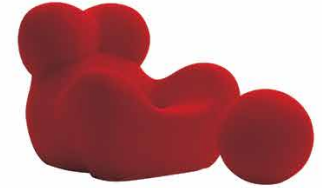
*Bu yazıda kullanılan tüm alıntılar için: Haris Spataris, *Biz İstanbullular Böyleyiz! 1906-1922*, Kitap Yayınevi, 2011, sf: 95, 111-114,122.

Bu yazıda kullanılan Jacques Pervititch haritası için Çağatay Anadolu'ya özel teşekkürlerimizi iletiriz.

LESS IS MORE

25 yıldır tasarımda "az"ın gücüne inanıyor, ev & ofis için mobilya ve aydınlatmanın modern klasiklerini showroomlarımızda sizler ile buluşturuyoruz.

mozaik

Ortaköy Dereboyu Cad. No. 78 34347 İstanbul T. +90 212 327 05 95 - F. +90 212 327 05 97
Apa-Giz Plaza Büyükdere Cad. No. 191 K. -1 Levent 34330 İstanbul T. +90 212 264 75 75 - F. +90 212 264 75 74
Cinnah Cad. No. 66/1 Çankaya Ankara T. +90 312 440 06 10 - F. +90 312 440 05 94
www.mozaikdesign.com - info@mozaikdesign.com